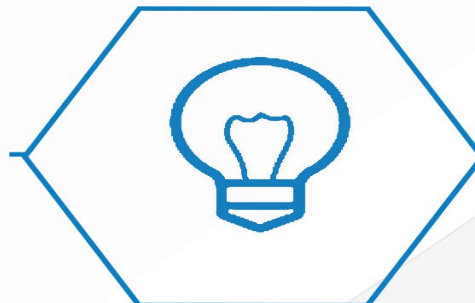

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

Webinarium

**Sankcja kredytu darmowego jako cywilnoprawna
gwarancja ochrony informacyjnej konsumenta
kredytobiorcy. Jak dochodzić roszczeń?**

11.03.2025

ORGANIZATOR WEBINARIUM
BIURO RZECZNIKA FINANSOWEGO

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

PREZENTUJE

Prof. Edyta Rutkowska-Tomaszewska

Przewodnicząca Doradczego Komitetu
Naukowego przy Rzeczniku Finansowym

O CZYM BĘDZIE WEBINARIUM?

Rzecznik
Finansowy

www.rf.gov.pl

➤ WPROWADZENIE

1. Idea i sens ochrony kredytobiorcy konsumenta przez informację (ochrony informacyjnej)
2. Istota, zakres i funkcje sankcji kredytu konsumenckiego jako sankcji konsumenckiej za naruszenie obowiązków informacyjnych
3. Przesłanki zastosowania sankcji kredytu darmowego
4. Zakres obowiązku informacyjnego w ustawie o kredycie konsumenckim „zabezpieczonego” sankcją kredytu darmowego
5. „Uruchomienie sankcji kredytu darmowego” i jej skutki
 - oświadczenie o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego i termin jego wykonania

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

IDEA I SENS OCHRONY KREDYTOBIORCY KONSUMENTA PRZEZ INFORMACJĘ

Art. 45. [Sankcja kredytu darmowego]

1. W przypadku naruszenia przez kredytodawcę **art. 29 ust. 1, art. 30 ust. 1 pkt 1-8, 10, 11, 14-17, art. 31-33, art. 33a i art. 36a-36c konsument, po złożeniu kredytodawcy pisemnego oświadczenia**, zwraca kredyt bez odsetek i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy w terminie i w sposób ustalony w umowie.
2. Jeżeli kredytodawca w umowie nie określił zasad i terminów spłaty kredytu, konsument zwraca kredyt w równych ratach, płatnych co miesiąc, od dnia zawarcia umowy.
3. Jeżeli umowa o kredyt konsumencki nie przewiduje terminu spłaty kredytu, konsument zwraca kredyt w terminie:
 - 1) pięciu lat - w przypadku kredytów konsumenckich do wysokości 80 000 zł;
 - 2) dziesięciu lat - w przypadku kredytów konsumenckich powyżej 80 000 zł.
4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, konsument ponosi koszty ustanowienia zabezpieczenia kredytu przewidziane w umowie.
5. **Uprawnienie**, o którym mowa w ust. 1, **wygasza po upływie roku od dnia wykonania umowy**.

IDEA I SENS OCHRONY KREDYTOBIORCY KONSUMENTA PRZEZ INFORMACJĘ (OCHRONY INFORMACYJNEJ)

Rzecznik
Finansowy
www.rf.gov.pl

U podstaw obowiązków informacyjnych nakładanych na przedsiębiorców (w tym przypadku kredytodawców) w relacjach z konsumentami leży unijna idea ochrony konsumenta przez informację, będąca wyrazem występującej między profesjonalistą a konsumentem asymetrii informacyjnej. Prawo konsumenta do uzyskania informacji o przedmiocie i warunkach świadczenia usługi finansowej (w tym przypadku kredytowej- kredyt konsumencki), które umożliwiają mu ocenę jego sytuacji i swobodne podjęcie decyzji, to jedno z jego zasadniczych praw. Na straży jego wykonania są będące jego odpowiednikiem, nakładane na przedsiębiorców (w tym przypadku dostawców usług finansowych – kredytodawców) obowiązki informacyjne. Ich celem jest zapewnienie konsumentowi prawdziwych, jasnych i wystarczających informacji na temat oferowanych i sprzedawanych usług finansowych na różnych etapach relacji z ich dostawcą: przedkontraktowym (przed zawarciem umowy), kontraktowym (w samej umowie o usługę finansową) i postkontraktowym (zapewnienie informacji w okresie jej obowiązywania na etapie jej wykonywania). Ochrona przez informację jest wynikiem asymetrii informacyjnej i kontraktowej (obowiązki informacyjne nakładane na kredytodawcę i szerzej dostawcę usług finansowych (przedsiębiorcę), czasem uzupełniona obowiązkiem wyjaśnień (pomocy) udzielonych przez kredytodawcę, ma umożliwić konsumentowi podjęcie świadomej decyzji co do zawarcia umowy.

IDEA I SENS OCHRONY KREDYTOBIORCY KONSUMENTA PRZEZ INFORMACJĘ (OCHRONY INFORMACYJNEJ)

Rzecznik
Finansowy
www.rf.gov.pl

Ochrona przez informację, której celem jest umożliwienie konsumentowi podjęcia świadomej i przemyślanej decyzji co do związania się stosunkiem kontraktowym z przedsiębiorcą, stanowi jedną z podstawowych zasad unijnego prawa konsumenckiego. Obowiązki informacyjne są przejawem zasady lojalności kontraktowej między stronami umowy, a ich prawidłowa i pełna realizacja przez profesjonalistów wobec konsumentów ma na celu urzeczywistnienie zasady autonomii woli stron i swobody zawierania umów poprzez zapewnienie jak najpełniejszej świadomości po stronie konsumenta co do treści stosunku umownego i skutków z niego wynikających oraz upodmiotowienie konsumenta jako uczestnika rynku. Ma to na celu przede wszystkim wyeliminowanie asymetrii informacyjnej między profesjonalistą (w przypadku usług finansowych – instytucją finansową) a konsumentem w zakresie posiadanych informacji na temat istoty, odpłatności i ryzyka związanego z daną usługą finansową, z której konsument chce skorzystać, i umożliwienie mu podjęcia świadomej decyzji i dopasowania usługi finansowej do sytuacji, także finansowej, danego konsumenta.

IDEA I SENS OCHRONY KREDYTOBIORCY KONSUMENTA PRZEZ INFORMACJĘ (OCHRONY INFORMACYJNEJ)

Obowiązek informacyjny obejmuje nie tylko katalog informacji, które przekazuje się konsumentowi, ale też stawiane przekazywanym przez podmioty rynku finansowego konsumentom usług finansowych informacjom wymogi jasności, jednoznaczności (zamieszczone komunikaty językowe nie budzą wątpliwości co do ich znaczenia (wyrok SN z 12.01.2007 r., IV CSK 307/06, LEX nr 238967) i jest tylko jedna możliwa interpretacja), niebudzący wątpliwości, dokładnie określony, wyraźny, oczywisty, niedwuznaczny” (wyrok SN z 4.11.2011 r., I CSK 46/11, OSNC-ZD 2013/A, poz. 4.), zrozumiałości (co do treści i formy), przejrzystości, precyzji, kompletności, rzetelności, braku wprowadzenia w błąd. Można by ogólnie określić, że informacje te winny być sformułowane prostym i zrozumiałym językiem, poprzez unikanie skomplikowanych konstrukcji gramatycznych i fachowej terminologii (ekonomicznej, prawniczej, finansowej) i budowanie krótkich, jasnych i nie wielokrotnie złożonych zdań. Nie można wymogów stawianych przekazywanym konsumentom informacjom traktować jedynie formalnie, gdyż mają one wyposażać go w wiedzę niezbędną do podjęcia świadomej i rozważnej decyzji i dokonania właściwej oceny jej skutków Przepisy te wskazują często na to, by informacje te były przekazywane w zrozumiałej formie, w sposób umożliwiający zrozumienie charakteru oraz ryzyka związanego z usługą finansową, w postaci papierowej lub na trwałym nośniku informacji, w przejrzystej i czytelnej formie

Są one rozwijane w orzecznictwie np. dotyczącym kredytu hipotecznego (m.in.: wyrok TSUE z 30.04.2014 r., C-26/13; wyrok TSUE z 21.12.2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15; wyrok TSUE z 20.9.2017 r., C-186/16, MoP 2017/21, s. 1127; Wyrok TSUE z 3.03.2020 r., C-125/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 7.09.2022 r., sygn. akt V ACa 102/22); wyrok Sądu Rejonowego w Częstochowie z 12.05.2023 r., I C 1730/22, LEX nr 3738166), także w kontekście wymogu przejrzystości klauzul (wyrok SN z 16.10.2002 r., IV CKN 1337/00, LEX nr 78362; wyrok SN z 30.06.2020 r., III CSK 343/17).

IDEA I SENS OCHRONY KREDYTOBIORCY KONSUMENTA PRZEZ INFORMACJĘ (OCHRONY INFORMACYJNEJ)

Informacja winna być nie tylko formalnie dostępna, jak to wynika z formalnego modelu ochrony informacyjnej, lecz treść tej informacji podlega zindywidualizowanemu objaśnieniu w kontekście sytuacji danego klienta.

Obowiązek wyjaśnień jako „pomoc” oferowana kredytobiorcy przez kredytodawcę (motyw 27 dyrektywy 2008/48/WE) jako uzupełnienie formalnego modelu informacyjnego: **„Niezależnie od informacji udzielanych przed zawarciem umowy o kredyt konsument może jeszcze potrzebować dodatkowej pomocy w celu podjęcia decyzji,** która umowa o kredyt spośród proponowanych produktów jest dla niego najodpowiedniejsza z punktu widzenia jego potrzeb i sytuacji finansowej. Państwa członkowskie powinny zatem zapewnić udzielanie przez kredytodawców takiej pomocy w odniesieniu do produktów, które oferują konsumentowi. W odpowiednich przypadkach informacje udzielane przed zawarciem umowy o kredyt, jak również zasadnicze cechy charakterystyczne proponowanych produktów, powinny zostać przedstawione konsumentowi **w sposób dostosowany do jego indywidualnych potrzeb, tak aby mógł on zrozumieć wpływ, jaki mogą one mieć na jego sytuację ekonomiczną”.**

Aby umożliwić konsumentowi zapoznania się w pełni z warunkami zawieranej przez niego z kredytodawcą umowy kredytu konsumenckiego, zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48/WE, w chwili zawarcia tej umowy konsument musi posiadać wiedzę co do wszystkich elementów mogących mieć wpływ na zakres jego zobowiązania (wyrok TS z 9.11.2016 r., *Home Credit Slovakia*, C-42/15, pkt 66).

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Istota sankcji za naruszenie obowiązków informacyjnych wynika z dyrektywy 2008/48. Artykuł 23 dyrektywy 2008/48/WE wymaga od państw członkowskich ustanowienia przepisów dotyczących sankcji, znajdujących zastosowanie w razie naruszenia przepisów transponujących postanowienia dyrektywy oraz podejmowania wszelkich niezbędnych działań w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. wyjaśnia, że

Wybór sankcji pozostaje w gestii państw członkowskich (motyw 47 dyrektywy 2008/48. Dyrektywa wymaga przy tym, by **sankcje były skuteczne, proporcjonalne i odstraszające**, (spełnienie tych cech stanowi o prawidłowości transpozycji dyrektywy). Dyrektywa 2002/48/WE nie wymaga uchwalenia szczególnych przepisów, znajdujących zastosowanie wyłącznie do umów kredytu konsumenckiego, jeśli ogólnie obowiązujące sankcje są wystarczające, a jednostka może się w nich rozeznąć (wyr. TS z 10.6.2021 r., C-303/20, *Ultimo Portfolio Investment*, EU:C:2021:479, pkt 34).

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Rzecznik
Finansowy
www.rf.gov.pl

„Artykuł 23 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie przewidziało w uregulowaniu krajowym, że w wypadku gdy umowa o kredyt nie zawiera wszystkich elementów wymaganych w art. 10 ust. 2 tej dyrektywy, umowę tę uważa się za nieoprocentowaną i bezpłatną, o ile chodzi o element, którego brak może podważyć możliwość dokonania przez konsumenta oceny zakresu ciężącego na nim zobowiązania”).

Polski ustawodawca wprowadził w art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim **sankcję kredytu darmowego (gratisowego)** dedykowaną kredytom konsumenckim w niej zdefiniowanym.

Jej istota sprowadza się do **pozbawienia kredytodawcy wynagrodzenia należnego z tytułu zawartej umowy kredytu konsumenckiego w związku z naruszeniami kredytodawcy wobec konsumenta.**

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

TSUE orzekł o ich generalnej dopuszczalności (post. TS z 16.11.2010 r., C-76/10, *Pohotovost'*, EU:C:2010:685, pkt 76; wyr. TS z 9.11.2016 r., C-42/15, *Home Credit Slovakia*, EU:C:2016:842, pkt 68; wyr. TS z 5.3.2020 r., C-679/18, *OPR-Finance s. r. o.*, EU:C:2020:167, pkt 30; wyr. TS z 10.6.2021 r., C-303/20, *Ultimo Portfolio Investment*, EU:C:2021:479, pkt 39), **zastrzegając, że wymóg proporcjonalności sprzeciwia się powiązaniu sankcji takiej jak sankcja kredytu darmowego z niektórymi, mniej istotnymi naruszeniami** (wyr. TS z 9.11.2016 r., C-42/15, *Home Credit Slovakia*, EU:C:2016:842, pkt 72).

Art. 45 ust. 1 ukk wiąże **sankcję kredytu darmowego z naruszeniem jedynie niektórych norm, taksatywnie wyliczonych w tym przepisie. W razie naruszenia przepisów nieobjętych zakresem art. 45 ust. 1 KredytKonsU, zastosowanie znajdują także inne sankcje o charakterze ogólnym.**

Istota sankcji konsumenckich wyraża się w pozbawieniu sprawcy naruszenia (obowiązku informacyjnego) korzyści gospodarczych wynikających z popełnionych naruszeń oraz znajduje zastosowanie wyłącznie względem osób fizycznych – wyr. TS z 10.6.2021 r., C-303/20, *Ultimo Portfolio Investment*, EU:C:2021:479, pkt 32).

W przypadku zastosowania sankcji o charakterze ogólnym do naruszenia transponujących dyrektywę 2008/48/WE przepisów ukk, konieczne jest ustalenie, czy **spełniają one wynikające z art. 23 dyrektywy 2008/48/WE wymogi skuteczności, proporcjonalności oraz odstraszającego oddziaływania.**

W kontekście prawidłowości transpozycji kluczowe jest jednak ustalenie, czy w odniesieniu do naruszeń wskazanych w art. 45 ust. 1 ukk taki charakter **ma sankcja kredytu darmowego**

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Sankcja kredytu darmowego została wprowadzona do polskiego systemu prawa cywilnego w art. 15 ukk z 2001 r. i wynikało to z niedostosowania tradycyjnych sankcji prawa cywilnego, w szczególności sankcji nieważności, do zawieranych z konsumentami umów o charakterze kredytowym. Istota sankcji kredytu darmowego, na gruncie ukkk z 2001 r. i obecnie obowiązującej ukk jest identyczna - **sprowadzała się do pozbawienia kredytodawcy prawa do wynagrodzenia, przy równoczesnym utrzymaniu stosunku prawnego umowy kredytu, by konsument zwracał kapitał w terminach określonych w umowie** (lub na zasadach określonych w art. 45 ukk, gdy umowa nie przewidywała zasad spłaty).

Chodzi o to, by konsument nie był zobowiązany jednorazowo zwrócić całą kwotę kredytu.

Sankcja ujęta w art. 45 ukk stanowi wzór dla innych mechanizmów sankcyjnych odnoszących się do innych konsumenckich umów kredytowych (w szczególności art. 15 ukpl przewidujący sankcję pożyczki darmowej. Przepis ten jest jednak skonstruowany odmiennie niż art. 45 KredytKonsU, różnicując mechanizm zastosowania sankcji w zależności od tego, czy umowa konsumenckiej pożyczki lombardowej została wykonana czy nie; art. uokh - mechanizm redukcji kosztów kredytu – nie czyni umowy darmową – jako sankcji naruszenia wynikających z ustawy wymogów.

Istota sankcji kredytu darmowego to **pozbawienie kredytodawcy, naruszającego normy wymienione w art. 45 ust. 1 ukk wynagrodzenia z tytułu umowy o kredyt konsumencki, przy jednoczesnym utrzymaniu obowiązku zwrotu udostępnionego kapitału w terminach określonych w umowie lub ewentualnie ratalnie w terminach określonych w art. 45 ust. 3 ukk.**

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Wybór konstrukcji sankcji jest decyzją prawodawcy krajowego, choć podlega ocenie z perspektywy art. 23 dyrektywy 2008/48/WE.

Polski ustawodawca przyjął konstrukcję uprawnienia prawokształtującego konsumenta, które przekształca treść stosunku z umowy kredytu, utrzymując go jednak w mocy.

Polega ona na pozbawieniu kredytodawcy prawa do pobierania odsetek i innych opłat określonych w umowie z tytułu udzielonego kredytu, z wyjątkiem opłat związanych z ustanowieniem zabezpieczenia” (*Uzasadnienie...*, VI kadencja, druk sejm. nr 3596, s. 43).

Jest to niezwykle surowa sankcja dla kredytodawcy, która choć przewidziana przepisami prawa w polskiej praktyce egzekwowana była rzadko, a jej rzeczywista efektywność jako instrumentu ochrony interesów konsumenckich była niewielka

Obecnie „żywość” i popularność „tej instytucji prawa konsumenckiego jest niezwykle duża i dynamiczna (świadomość konsumentów

Istotny instrument prawny ochrony konsumenta kredytobiorcy „zabezpieczający” ochronę informacyjną o funkcji prewencyjnej zachęcającej do właściwego wypełniania obowiązków informacyjnych. Przepis art. 45 u.k.k. ma charakter semidyspozytywny (art. 47 zd. 1 u.k.k.) i nie może być umownie zmodyfikowany w sposób niekorzystny dla konsumenta (zakaz zamieszczenia w umowie postanowienia o zrzeczeniu się konsumenta z uprawnienia do skorzystania z sankcji kredytu darmowego na podstawie art. 45 ust. 1 albo zobowiązaniu do jego nie wykonywania). Skutki prawne wynikające z zastosowania sankcji kredytu darmowego, można zmienić w drodze następczego porozumienia między stronami (na etapie dochodzenia roszczeń m.in. w ramach postępowań mediacyjnych).

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Sankcja kredytu darmowego obecnie nie obejmuje umowy kredytu hipotecznego. Sankcję taką stosowano do umów kredytu oraz pożyczki pieniężnej z zabezpieczeniem hipotecznym, które zawarto w okresie między 18.12.2011 r. a 21.07.2017 r. (zob. *art. 46*). Ograniczała się ona do odsetek oraz innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy za okres czterech lat poprzedzających dzień złożenia oświadczenia przez konsumenta (zob. np. wyrok SO w Gdańsku z 27.11.2019 r., XV C 202/19, LEX nr 2984969).

Art. 45 u.k.k. stanowi implementację art. 23 dyrektywy 2008/48, który nakazuje stosowanie skutecznych, proporcjonalnych i odstraszających sankcji. Zastrzeżenia budzi, czy sankcja kredytu darmowego w obecnym kształcie spełnia przesłankę proporcjonalności (zob. tezy 29 i 47).

Należy jednak zaznaczyć, że w zakresie, w jakim art. 45 odwołuje się do naruszenia art. 33a oraz art. 36a–36c, nie stanowi on transpozycji dyrektywy Unii Europejskiej. Kwestia limitów kosztów pozaodsetkowych oraz sankcji za ich przekroczenie nie podlega harmonizacji w prawie unijnym (postanowienie TS z 16.11.2010 r., C-76/10, Pohotovost' s.r.o. przeciwko Iveta Korčkovská, ECLI:EU:C:2010:685; wyrok TS z 9.11.2016 r., C-42/15, Home Credit Slovakia a.s. przeciwko Klárze Bíróovej, ECLI:EU:C:2016:842).

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Rzecznik
Finansowy
www.rf.gov.pl

- instrument ochrony konsumenta gdy kredytodawca nie wykona on albo nienależycie wykona pewne obowiązki. Chroni konsumenta m.in. przed obciążeniami, z których mógł nie zdawać sobie sprawy, zawierając umowę z kredytodawcą. Instrument ten stanowi remedium na realny deficyt skutecznych sankcji prawnych w obrocie konsumenckim Artykuł 23 dyrektywy 2008/48/WE wymaga od państw członkowskich ustanowienia przepisów dotyczących sankcji, w razie naruszenia przepisów transponujących postanowienia dyrektywy oraz podejmowania wszelkich niezbędnych działań w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. Wybór sankcji pozostaje w gestii państw członkowskich (motyw 47 dyrektywy 2008/48/WE).

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Rzecznik
Finansowy
www.rf.gov.pl

Art. 23 w zw. z motywem 47 dyrektywy 2008/48/WE należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje – w przypadku naruszenia obowiązku informacyjnego nałożonego na kredytodawcę zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48/WE – jednolitą sankcję polegającą na pozbawieniu kredytodawcy prawa do odsetek i opłat, niezależnie od indywidualnego stopnia wagi takiego naruszenia, o ile to naruszenie może podważyć możliwość oceny przez konsumenta zakresu jego zobowiązania (Wyrok TS z 13.2.2025 r., Lexitor, C-472/23) wyroku TS z dnia 13 lutego 2025 r., C-472/23 (Lexitor)

Czy art. 23 dyrektywy 2008/48 sprzeciwia się temu, aby sankcja z tytułu naruszenia obowiązków z art. 8 ust. 1 dyrektywy różniła się od sankcji z tytułu naruszenia obowiązków z art. 10 ust. 2 dyrektywy. Na tak sformułowane pytanie Trybunał dał odpowiedź negatywną i wskazał, że art. 23 tej dyrektywy nie stoi na przeszkodzie temu, by naruszenie różnych obowiązków pociągało za sobą różne sankcje (zob. pkt 28 wyroku). Celem obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej jest zwiększenie odpowiedzialności kredytodawców oraz ochrona konsumentów przed ryzykiem nadmiernego zadłużenia i niewypłacalności (pkt 30-31). Natomiast realizacja obowiązków informacyjnych z art. 10 ust. 2 dyrektywy ma umożliwić konsumentowi podjęcie decyzji, czy zamierza on związać się warunkami sformułowanymi uprzednio przez przedsiębiorcę (pkt 32). Oba obowiązki mają fundamentalne znaczenie, jednak służą realizacji odmiennych celów, zaś ich naruszenie nie pociąga za sobą podobnych konsekwencji zarówno z punktu widzenia chronionego interesu prawnego jak i z punktu widzenia stron umowy o kredyt (pkt 33, 35). Trybunał podkreślił też, że sankcja z art. 23 dyrektywy 2008/48 powinna być skuteczna, proporcjonalna i odstraszająca, co oznacza, że sąd krajowy powinien dysponować uprawnieniami dyskrecjonalnymi umożliwiającymi mu w konkretnych okolicznościach danej sprawy dobrać środek proporcjonalny do wagi stwierdzonego uchybienia obowiązkowi (pkt 27 wyrok TSUE wyroku TS z dnia 24 października 2024 r. C-339/23 (Horyzont))

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Nie jest zasadna rozszerzająca wykładnia (zastosowanie w drodze analogii) art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim i zastosowanie sankcji z tego przepisu również w odniesieniu do przypadków braku zbadania zdolności kredytowej.

Trybunał przyjął, że art. 23 dyrektywy 2008/48 nie sprzeciwia się jednolitej sankcji za naruszenie różnych obowiązków informacyjnych z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, mimo że indywidualna waga naruszenia każdego z tych obowiązków oraz konsekwencje, jakie z tego wynikają dla konsumenta, mogą się różnić (pkt 57), o ile naruszenie to może podważyć możliwość oceny przez konsumenta zakresu jego zobowiązania (pkt 58). Dodatkowo, Trybunał wskazał, że informacja dotycząca zmian wysokości opłat ma istotne znaczenie, gdyż wpływa na ocenę zakresu zobowiązania konsumenta (pkt 55).

Dyskusja dotycząca sankcji kredytu darmowego

- **jak daleko może posunąć się sąd krajowy przy poszukiwaniu proporcjonalności sankcji z art. 45 u.k.k., potwierdza też aktualność kryterium "istotności" naruszanego obowiązku informacyjnego**
- dopuszczalność oceny kryterium "istotności" na podstawie ogólnej charakterystyki naruszonego obowiązku informacyjnego, w oderwaniu od okoliczności konkretnej sprawy.

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Polski ustawodawca wprowadził w ustawie o kredycie konsumenckim **sankcję specjalną** wobec braku wystarczających tradycyjnych sankcji cywilnoprawnych za naruszenie kontraktowych obowiązków informacyjnych w zakresie umów kredytu konsumenckiego – sankcję kredytu darmowego (art. 45 u.k.k.).

Z treści art. 23 w świetle motywu 47 dyrektywy 2008/48/WE wynika, że **państwa członkowskie ustanawiają przepisy dotyczące sankcji** mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z tą dyrektywą i podejmują wszelkie niezbędne działania w celu **zapewnienia stosowania tych sankcji**. Trybunał zaznaczył, że o ile **wybór sankcji** należy do kompetencji państw członkowskich, o tyle przewidziane w ten sposób sankcje powinny być **skuteczne, proporcjonalne i odstraszające**. **Oznacza to, że surowość tych sankcji powinna być adekwatna do wagi naruszeń, które są przez nie karane, zwłaszcza przy zapewnieniu rzeczywiście odstraszającego skutku i przy przestrzeganiu ogólnej zasady proporcjonalności** (wyrok TS z 21.3.2024 r., *Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe związane z umową o kredyt)*, C-714/22, Legalis. pkt 52).

Trybunał przypomniał, że w celu umożliwienia konsumentowi zapoznania się w pełni z warunkami, jakim podlega wykonanie zawartej przez niego umowy, art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48/WE wymaga, aby **w chwili zawarcia tej umowy konsument ten posiadał wiedzę co do wszystkich elementów mogących mieć wpływ na zakres jego zobowiązania** (wyrok TS z 9.11.2016 r., *Home Credit Slovakia*, C-42/15, Legalis, pkt 66). Ponadto z orzecznictwa TS wynika, że naruszenie przez kredytodawcę obowiązku mającego istotne znaczenie w kontekście dyrektywy 2008/48/WE może podlegać zgodnie z uregulowaniem krajowym sankcji pozbawienia tego kredytodawcy prawa do odsetek i kosztów (wyrok C-42/15, pkt 69). Taka sankcja, mimo że wywołuje poważne konsekwencje wobec kredytodawcy, może zostać **uznana za nieproporcjonalną jedynie w przypadku braku wskazania lub błędnego wskazania elementów, które spośród wymienionych w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48/WE ze względu na swój charakter nie mogą wpłynąć na zdolność konsumenta do dokonania oceny zakresu jego zobowiązania**.

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

W dyrektywie 2008/48/WE nie uregulowano SKD za naruszenie obowiązków wynikających z tej dyrektywy. Niemniej jednak TS konsekwentnie podkreśla, że takie sankcje powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające. **SKD można stosować niezależnie od wagi naruszenia obowiązku informacyjnego, „o ile naruszenie to może podważyć możliwość oceny przez konsumenta zakresu jego zobowiązania”.** Odmienne orzekł TS przykładowo w wyroku w innej polskiej sprawie wyrok TS z 24.10.2024 r., *Horyzont*, C-339/23, Legalis.

Zgodnie z art. 23 dyrektywy 2008/48/WE zastosowana sankcja musi być skuteczna, proporcjonalna i odstraszająca. Skuteczność sankcji oznacza efektywną możliwość realizowania swoich praw przez konsumenta, przy jednoczesnym zagwarantowaniu mu, że nie zostanie naruszony jego interes, jaki miał on w zawarciu umowy. Sankcją skuteczną jest sankcja, która może być łatwo wykonana.

Prostota – oceniając rzecz z perspektywy konsumenta – sankcji kredytu darmowego z art. 45 ukk, w tym brak konieczności odwołania się do sądu w celu jej wykonania, powoduje, że **sankcja ta uznawana jest za sankcję skuteczną** w rozumieniu art. 23 dyrektywy 2008/48/WE. Zgodnie z utrwaloną formułą **"sankcje powinny być odpowiednio surowe w stosunku do wagi naruszeń, które są przez nie karane, zwłaszcza przy zapewnieniu rzeczywiście odstraszającego skutku i przy poszanowaniu ogólnej zasady proporcjonalności"** (wyr. TS z 26.9.2013 r., C-418/11, *Texdata Software GmbH*, EU:C:2013:588, pkt 51; zob. też wyr. TS z 25.4.2013 r., C-81/12, *Asociația Accept v. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, EU:C:2013:275, pkt 63; wyr. TS z 27.3.2014 r., C-565/12, *LCL Le Crédit Lyonnais SA v. Fesih Kalhan*, EU:C:2014:190, pkt 45; wyr. TS z 9.11.2016 r., C-42/15, *Home Credit Slovakia*, EU:C:2016:842, pkt 63 oraz wyr. TS z 5.3.2020 r., C-679/18, *OPR-Finance s. r. o.*, EU:C:2020:167, pkt 36 i przywołane tam orzecznictwo).

Sankcja jest odstrasżająca, jeżeli pozbawia kredytodawcę korzyści z czynności dokonanych z naruszeniem prawa (wyr. TS z 10.6.2021 r., C-303/20, *Ultimo Portfolio Investment*, EU:C:2021:479, pkt 32; wyr. TS z 11.2.2021 r., C-77/20, *K.M. v. Director of Public Prosecutions*, EU:C:2021:112, pkt 48).

Bezwzględne pozbawienie kredytodawcy wynagrodzenia określonego w umowie, zgodnie z art. 45 ust. 1 ukk jest środkiem odstrasżającym (por. wyr. TS z 27.3.2014 r., C-565/12, *LCL Le Crédit Lyonnais SA v. Fesih Kalhan*, EU:C:2014:190, pkt 51–53).

O ile jednak odstrasżający charakter sankcji, jak i jej skuteczność dają się określić na większym poziomie ogólności, o tyle jej proporcjonalność wymaga odniesienia się do konkretnego naruszenia, za które sankcja jest przewidziana.

Szeroki zakres zastosowania sankcji kredytu darmowego w prawie polskim rodzi wątpliwość co do tego, czy w każdym zastrzeżonym przypadku spełnia ona kryterium proporcjonalności

W doktrynie postulowano, by uzależniać zastosowanie sankcji kredytu darmowego od tego, czy konsument uzyskał informacje potrzebne do podjęcia decyzji oraz od negatywnej oceny postępowania kredytodawcy (wyr. SO w Toruniu z 13.7.2022 r., VIII Ca 287/22, *Legalis*).

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

Wśród obowiązków informacyjnych i elementów treści umowy należy wyróżnić obowiązki, które mogą mieć wpływ na zakres zobowiązania konsumenta (wyr. TS z 9.11.2016 r., C-42/15, *Home Credit Slovakia*, EU:C:2016:842, pkt 71; wyr. TS z 23.3.2000 r., C-208/98, *Berliner Kindl Brauerei AG v. Andreas Siepert*, EU:C:2000:152, pkt 21; post. TS z 16.11.2010 r., C-76/10, *Pohotovost'*, EU:C:2010:685, pkt 70; wyr. TS z 9.7.2015 r., C-348/14, *Maria Bucura v. SC Bancpost SA*, EU:C:2015:447, pkt 57), a w razie naruszenia których sankcja pozbawiająca kredytodawcę wynagrodzenia z tytułu umowy o kredyt konsumencki jest sankcją proporcjonalną (za takie uznano w wyr. TS z 9.11.2016 r., C-42/15, *Home Credit Slovakia*, EU:C:2016:842, pkt 70–72 zawarcie w umowie RRSO, informacji o liczbie i częstotliwości płatności oraz o konieczności poniesienia przez konsumenta kosztów notarialnych, ewentualnie wymaganych zabezpieczeniach i ubezpieczeniach, z kolei odmówiono takiego przymiotu informacji o nazwie i adresie właściwego organu nadzorczego). TSUE twierdzi, że sądy krajowe są właściwe do zbadania, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy czy sankcja krajowa jest proporcjonalna (a także skuteczna i odstraszająca), a Trybunał jedynie udziela sądom krajowym wskazówek w tym względzie (wyr. TS z 11.1.2024 r., C-755/22, *Narokuj*, EU:C:2024:10, pkt 42; z 5.3.2020 r., C-679/18, *OPR Finance*, EU:C:2020:167, pkt 27–28, z 11.02.2021 r., C-77/20, *KM v Director of public Proesecution*, EU:C:2021:112, pkt 39), niekiedy samodzielnie dokonuje stwierdzenia, czy dana sankcja spełnia wymogi stawiane przepisami (np. w wyr. z 2.2.2023 r., C-208/21, *KD v. Towarzystwo Ubezpieczeń Ż*, EU:C:2023:64, pkt 85–86).

Sankcja powinna się odnosić jedynie do tych elementów, które są istotne dla oceny przez konsumenta zakresu zaciągniętego zobowiązania z tytułu kredytu konsumenckiego (zob. wyrok TS z 9.11.2016 r., C-42/15, *Home Credit Slovakia a.s. przeciwko Klárze Bíróovej*,)

W razie więc uznania, że sankcja kredytu darmowego jest nieproporcjonalna względem wagi naruszenia, kredytodawca będzie mógł podnieść zarzut nadużycia prawa (art. 5 KC).

ISTOTA, ZAKRES I FUNKCJE SANKCJI KREDYTU KONSUMENCKIEGO JAKO SANKCJI KONSUMENCKIEJ ZA NARUSZENIE OBOWIĄZKÓW INFORMACYJNYCH

W art. 45 ukk wprowadzony został szczególny – i właściwy wyłącznie dla regulacji kredytu konsumenckiego – **instrument ochrony konsumenta w razie dopuszczenia się naruszeń przez kredytodawcę (także naruszeń obowiązków informacyjnych).**

Pozwala on na ustawową konwersję treści stosunku kredytu z zobowiązania odpłatnego w nieodpłatne (z wyłączeniem wskazanym w ust. 4) w razie naruszenia przez kredytodawcę obowiązków informacyjnych i formalnych nałożonych na niego w art. 29–33, 33a i 36a–36c KredytKonsU (w zakresie sprecyzowanym w ust. 1).

Konstrukcja ta została oparta na sankcji działającej z mocy prawa, ograniczonej rocznym terminem, obliczanym od dnia wykonania umowy. W ust. 2 i 3 przepisu ustawodawca wprowadził dyspozytywną regulację terminu spłaty kredytu i wysokości rat w razie skorzystania przez konsumenta z uprawnienia do zmiany treści zobowiązania – pozostawiając możliwość odmiennego ukształtowania tych kwestii w umowie stron (uprawnienie konsumenta prawo kształtujące).

Jego istota sprowadza się do tego, że w razie uchybienia przez kredytodawcę określonym obowiązkom informacyjnym na etapie przedkontraktowym, konsument będzie uprawniony do zwrotu kwoty kredytu w wysokości kapitału, bez konieczności zapłaty na rzecz przedsiębiorcy odsetek oraz pozostałych kosztów zastrzeżonych w umowie kredytu. Z perspektywy ekonomicznej rozwiązanie to w radykalny sposób zmienia więc rozkład ekonomicznej relacji związanej ze umową kredytu, czyniąc z niej *de facto* stosunek nieodpłatny.

Jedynym obciążeniem, do którego poniesienia konsument pozostaje nadal zobowiązany, pomimo sięgnięcia do sankcji kredytu darmowego, są ustalone w umowie **koszty ustanowienia zabezpieczenia kredytu** (koszty te, jak wynika z istoty obu zawieranych umów, ponoszone są **na rzecz osób trzecich**, nie zaś kredytodawcy)

- **efektywne sankcjonowanie naruszeń obowiązków informacyjnych oraz wymogu zachowania formy szczególnej dla umowy kredytu.** Funkcja prewencyjna - bodziec dla przedsiębiorcy do zawierania umów zgodnie z wymaganiami ukk, jak również ochrona następcza - uniknięcie obciążeń przez konsumenta, o których nie ma dostatecznej wiedzy w chwili zawierania umowy;

SKD stanowi gwarancję celów, którym służyć mają obowiązki informacyjne i powiązane z nimi wymogi formalne, wskazane w art. 29–33 KredytKonsU, w zakresie wskazanym w hipotezie art. 45 ukk.

- **ustawowa konwersję umowy kredytu z odpłatnej w nieodpłatną** - treść stosunku prawnego ulega przekształceniu w zakresie wskazanym przez ustawodawcę co do zakresu wierzytelności kredytodawcy i powiązanego z nią długu konsumenta.

- **wyraz proporcjonalizacji sankcji w prawie konsumenckim, Utrzymanie stosunku zobowiązaniowego – mimo wad w treści lub w procesie dokonania tworzącej go umowy – stanowi więc samodzielnie istotną wartość z perspektywy konsumenta,** pozwala mu zrealizować jego interes ekonomiczny na podstawie zawartej już umowy, bez konieczności zawierania kolejnej transakcji i ponoszenia związanych z tym kosztów transakcyjnych (relatywnie wyższych niż w wypadku przedsiębiorcy wyspecjalizowanego w zawieraniu umów danego rodzaju).

- **dodatkową funkcję ochronną pełni możliwość zwrotu przez konsumenta kwoty kredytu w systemie ratalnym, nie zaś jednorazowo.**

- **sankcja ta polega na pozbawieniu kredytodawcy przychodów z tytułu kredytu konsumenckiego (utrąty zarobku planowanego w ramach danej transakcji kredytowej), gdy naruszył on oznaczone obowiązki dotyczące treści dokumentu umowy albo limitów kosztów pozaodsetkowych, oraz utraty uprawnienia do ich żądania, a kredytobiorca pozostaje zobowiązany do zwrotu kredytodawcy jedynie – z pewnymi wyjątkami – kapitału wykorzystanego kredytu.**

- **jest to szczególne uprawnienie konsumenta do uruchomienia sankcji kredytu darmowego , które wygasa po upływie roku od dnia wykonania umowy (art. 45 ust. 5 u.k.k.). Konsument może skorzystać z sankcji wynikającej z przepisu art. 45 ust. 1 u.k.k. również po wykonaniu umowy o kredyt konsumencki, nie później jednak niż po upływie roku od dnia wykonania umowy. Z tym że wówczas uprawnienie konsumenta realizowane będzie w postaci roszczenia o zwrot poniesionych przez niego kosztów kredytu.**

– **obejmuje zasadniczo wszystkie przychody kredytodawcy związane z kredytem konsumenckim, niezależnie od ich nazwy: odsetki, opłaty, prowizje, składki, koszty itd.**

Sankcja kredytu darmowego obejmuje także odsetki i inne koszty, które są pobierane w ciężar kapitału kredytu.

- nie obejmuje świadczeń pieniężnych płatnych przez konsumenta na rzecz osoby trzeciej lub organu władzy publicznej, choćby były one związane z kredytem konsumenckim. Nie są to świadczenia – „należne kredytodawcy”. Sankcji kredytu darmowego nie podlegają m.in. następujące należności: 1) wynagrodzenie osoby trzeciej za świadczenie usługi dodatkowej 2) cena za nabycie rzeczy sfinansowanej za pomocą kredytu wiążanego, 3) podatki, 4) opłaty skarbowe, 5) opłaty sądowe.

- **ogranicza się do przychodów kredytodawcy – uzyskiwanych na własny rachunek** –(koszty powinny być traktowane identycznie, niezależnie od tego, czy konsument je refunduje kredytodawcy, czy ponosi bezpośrednio na rzecz osoby trzeciej lub organu władzy publicznej ,

jeżeli jednak zawierają ukrytą marżę (zarobek) kredytodawcy, to – w zakresie tej marży – sankcja kredytu darmowego znajduje zastosowanie.

„Koszty kredytu należne kredytodawcy” - kwoty, które kredytodawca zatrzymuje jako własny przychód i nie obejmują one kosztów przekazywanych osobom trzecim lub organom władzy publicznej.

- **sankcja kredytu darmowego nie powstaje w odniesieniu do kosztów usług dodatkowych, gdy są one świadczone przez kredytodawcę na rzecz konsumenta, choćby usługi takie były wymagane od niego w związku z kredytem konsumenckim.**

- **sankcja kredytu darmowego nie obejmuje kosztów ustanowienia zabezpieczeń**, gdy – zgodnie z umową – ponosi je konsument (art. 45 ust. 4 ukk). „Koszty ustanowienia zabezpieczenia”, należy interpretować szeroko – oznaczają wszelkie koszty związane z zabezpieczeniami ponoszone na etapie przedkontraktowym, w czasie dokonywania czynności prawnej o charakterze zabezpieczającym oraz w okresie późniejszym. Powołany przepis dotyczy m.in. kosztów mających związek z egzekwowaniem, zmianą i wygaśnięciem zabezpieczeń (np. wykreśleniem zastawu rejestrowego z rejestru zastawów). Sankcją kredytu darmowego nie są objęte m.in. następujące koszty związane z zabezpieczeniami kredytu konsumenckiego: 1) podatki, 2) opłaty notarialne, 3) opłaty sądowe w związku z rejestracją zabezpieczeń w rejestrze publicznym, 4) opłaty firmy inwestycyjnej odnośnie do blokady instrumentów finansowych, 5) koszty przechowywania przedmiotu zabezpieczenia, 6) koszty przejęcia lub sprzedaży przewłaszczonego przedmiotu.

- **odsetki, o których mowa w art. 45 ust. 1 ukk, oznaczają tylko odsetki kapitałowe. Odsetki za opóźnienie** (zob. art. 481 § 1 k.c.) **nie są objęte sankcją kredytu darmowego** (wyrok SO w Nowym Sączu z 14.12.2016 r., III Ca 604/16, LEX nr 2186417; wyrok SA w Warszawie z 1.07.2019 r., V ACa 118/18, LEX nr 2706625; wyrok SO w Łodzi z 19.07.2019 r., III Ca 642/19, LEX nr 2747278; wyrok SO w Łodzi z 13.05.2021 r., III Ca 1582/20, LEX nr 3321660; wyrok SO w Łodzi z 20.05.2021 r., III Ca 339/20, LEX nr 3307266; wyrok SR w Bartoszycach z 4.11.2021 r., I C 983/20, LEX nr 3280686; wyrok SO w Zielonej Górze z 16.09.2022 r., VI Ca 450/22, LEX nr 3435801; wyrok SO w Sieradzu z 11.01.2023 r., I Ca 478/22, LEX nr 3550701).

- SDK nie obejmuje wszelkich kosztów związanych z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem przez konsumenta umowy o kredyt konsumencki, o ile wynikają z ustawy lub skutecznie je zastrzeżono w umowie albo we wzorcu umowy. Sankcji kredytu darmowego na podstawie art. 45 ust. 1 nie podlegają m.in. następujące należności: 1) kary umowne, 2) koszty monitów i wezwań do zapłaty, 3) zasądzone koszty procesu, 4) przyznane koszty postępowania egzekucyjnego.

- **sankcja kredytu darmowego nie powstaje w odniesieniu do kosztów usług dodatkowych, gdy są one świadczone przez kredytodawcę na rzecz konsumenta, choćby usługi takie były wymagane od niego w związku z kredytem konsumenckim.**

- **sankcja kredytu darmowego nie obejmuje kosztów ustanowienia zabezpieczeń**, gdy – zgodnie z umową – ponosi je konsument (art. 45 ust. 4 ukk). „Koszty ustanowienia zabezpieczenia”, należy interpretować szeroko – oznaczają wszelkie koszty związane z zabezpieczeniami ponoszone na etapie przedkontraktowym, w czasie dokonywania czynności prawnej o charakterze zabezpieczającym oraz w okresie późniejszym. Powołany przepis dotyczy m.in. kosztów mających związek z egzekwowaniem, zmianą i wygaśnięciem zabezpieczeń (np. wykreśleniem zastawu rejestrowego z rejestru zastawów). Sankcją kredytu darmowego nie są objęte m.in. następujące koszty związane z zabezpieczeniami kredytu konsumenckiego: 1) podatki, 2) opłaty notarialne, 3) opłaty sądowe w związku z rejestracją zabezpieczeń w rejestrze publicznym, 4) opłaty firmy inwestycyjnej odnośnie do blokady instrumentów finansowych, 5) koszty przechowywania przedmiotu zabezpieczenia, 6) koszty przejęcia lub sprzedaży przewłaszczonego przedmiotu.

- **odsetki, o których mowa w art. 45 ust. 1 ukk, oznaczają tylko odsetki kapitałowe. Odsetki za opóźnienie** (zob. art. 481 § 1 k.c.) **nie są objęte sankcją kredytu darmowego** (wyrok SO w Nowym Sączu z 14.12.2016 r., III Ca 604/16, LEX nr 2186417; wyrok SA w Warszawie z 1.07.2019 r., V ACa 118/18, LEX nr 2706625; wyrok SO w Łodzi z 19.07.2019 r., III Ca 642/19, LEX nr 2747278; wyrok SO w Łodzi z 13.05.2021 r., III Ca 1582/20, LEX nr 3321660; wyrok SO w Łodzi z 20.05.2021 r., III Ca 339/20, LEX nr 3307266; wyrok SR w Bartoszycach z 4.11.2021 r., I C 983/20, LEX nr 3280686; wyrok SO w Zielonej Górze z 16.09.2022 r., VI Ca 450/22, LEX nr 3435801; wyrok SO w Sieradzu z 11.01.2023 r., I Ca 478/22, LEX nr 3550701).

- SDK nie obejmuje wszelkich kosztów związanych z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem przez konsumenta umowy o kredyt konsumencki, o ile wynikają z ustawy lub skutecznie je zastrzeżono w umowie albo we wzorcu umowy. Sankcji kredytu darmowego na podstawie art. 45 ust. 1 nie podlegają m.in. następujące należności: 1) kary umowne, 2) koszty monitów i wezwań do zapłaty, 3) zasądzone koszty procesu, 4) przyznane koszty postępowania egzekucyjnego.

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

PRZESŁANKI ZASTOSOWANIA SANKCJI KREDYTU DARMOWEGO

Ustawa o kredycie konsumenckim stanowi, iż w przypadku naruszenia przez kredytodawcę art. 29 ust. 1 (powinność zawarcia umowy o kredyt konsumencki w formie pisemnej), art. 30 ust. 1 pkt 1-8, 10, 11, 14-17 (zamieszczenie w umowie o kredyt konsumencki wymaganych tym przepisem elementów) i art. 31-33 u.k.k. (niezamieszczenie w umowie o kredyt konsumencki elementów charakterystycznych dla wymienionych w tych przepisach rodzajów umów), posiadacz karty - konsument po złożeniu wydawcy karty pisemnego oświadczenia zwraca kredyt bez odsetek i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy w terminie i w sposób ustalony w umowie (art. 45 ust. 1 u.k.k.).

Sankcja kredytu darmowego powstaje w przypadku, gdy kredytodawca naruszył jeden z obowiązków, które nałożono nań na podstawie przepisów wymienionych w art. 45 ust. 1. Chodzi o:

- 1) formę umowy o kredyt konsumencki (art. 29 ust. 1);
- 2) niektóre elementy treści dokumentu umowy o kredyt konsumencki (art. 30 ust. 1 pkt 1-8, 10, 11, 14-17);
- 3) treść dokumentu umowy o kredyt wiązany lub kredyt w formie odroczonej płatności (art. 31);
- 4) treść dokumentu umowy o kredyt w rachunku konsumenta, gdy kredyt ten podlega spłacie na żądanie lub w terminie do trzech miesięcy (art. 32);
- 5) treść dokumentu umowy o kredyt, który spełnia przesłanki określone w art. 4 ust. 2 pkt 5 (art. 33);
- 6) wysokość opłat pobieranych od konsumenta w związku z opóźnieniem w spłacie kredytu (art. 33a);
- 7) limity pozaodsetkowych kosztów kredytu (art. 36a-36c).

Art. 45 ukk sankcjonuje naruszenie przez kredytodawcę obowiązków informacyjnych wobec konsumenta dotyczących formy i treści dokumentu umowy w związku z zawarciem przez strony umowy o kredyt konsumencki (art. 29 ust. 1, art. 30 ust. 1 pkt 1–8, 10, 11, 14–17 i art. 31–33).

Pojęcie naruszenia jest szerokie i oznacza zarówno niewykonanie obowiązków (np. niezawarcie w umowie określonych informacji), ich nienależyte wykonanie, jak i – w odniesieniu do przepisów ograniczających wysokość zastrzeżenia określonych kosztów i opłat – zastrzeżenie ich w niedozwolonej wysokości. W świetle brzmienia art. 45 ust. 1 KredytKonsU, dla zastosowania sankcji kredytu darmowego wystarczające jest stwierdzenie naruszenia po stronie przedsiębiorcy, bez konieczności ustalenia, że ponosi on za to odpowiedzialność,

Czy jedynie zastosowanie sankcji kredytu darmowego jest możliwe "jedynie w wypadku poważnych (istotnych) naruszeń obowiązków przedsiębiorcy"?

Czy sankcja kredytu darmowego jest odpowiednią (proporcjonalną) sankcją, gdy kredytodawca narusza obowiązek określony w art. 30 ust. 1 pkt 1 w zakresie podania w dokumencie umowy informacji o adresie konsumenta?

Sankcję kredytu darmowego przewidziano na wypadek nie zawarcia w treści umowy wymaganych prawem informacji:

- wybrane ogólne obowiązki informacyjne odnoszące się do wszystkich umów kredytu (art. 30 ust. 1 pkt 1–8, 10, 11, 14–17 ukk);**
- szczegółowe obowiązki informacyjne dotyczące specyficznych typów umowy kredytu (art. 31–33 ukk) .**

ZAKRES OBOWIĄZKU INFORMACYJNEGO W USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM „ZABEZPIECZONEGO” SANKCJĄ KREDYTU DARMOWEGO

Rzecznik
Finansowy
www.rf.gov.pl

Obowiązki informacyjne w zakresie umowy o kredyt konsumencki objętej pełnym zakresem ochrony – art. 30 ukk (treść dokumentu umowy) zabezpieczone SKD

1. Umowa o *kredyt* konsumencki, z zastrzeżeniem art. 31-33, powinna określać:

- 1) imię, nazwisko i adres konsumenta oraz imię, nazwisko (nazwę) i adres (siedzibę) oraz adres do doręczeń elektronicznych wpisany do bazy adresów elektronicznych kredytodawcy i pośrednika kredytowego;
- 2) rodzaj *kredytu*;
- 3) czas obowiązywania umowy;
- 4) całkowitą kwotę *kredytu*;
- 5) terminy i sposób wypłaty *kredytu*;
- 6) stopę oprocentowania *kredytu*, warunki stosowania tej stopy, a także okresy, warunki i procedury zmiany stopy oprocentowania wraz z podaniem indeksu lub stopy referencyjnej, o ile ma zastosowanie do pierwotnej stopy oprocentowania *kredytu*; jeżeli umowa o *kredyt* konsumencki przewiduje różne stopy oprocentowania, informacje te podaje się dla wszystkich stosowanych stóp procentowych w danym okresie obowiązywania umowy;
- 7) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta ustaloną w dniu zawarcia umowy o *kredyt* konsumencki wraz z podaniem wszystkich założeń przyjętych do jej obliczenia;

- 8) zasady i terminy spłaty *kredytu*, w szczególności kolejność zaliczania rat *kredytu* konsumenckiego na poczet należności kredytodawcy, w tym informację o prawie, o którym mowa w art. 37 ust. 1 (harmonogram spłaty *kredytu*], jeżeli w ramach *kredytu* stosuje się różne stopy oprocentowania dla różnych należności kredytodawcy, należy także podać kolejność zaliczania rat *kredytu* konsumenckiego na poczet różnych należnych sald, dla których stosuje się różne stopy oprocentowania;
- 9) zestawienie zawierające terminy i zasady płatności odsetek oraz wszelkich innych kosztów *kredytu*, w przypadku gdy kredytodawca lub pośrednik kredytowy udziela karencji w spłacie *kredytu*;
- 10) informację o innych kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o *kredyt* konsumencki, w szczególności o opłatach, w tym opłatach za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których są zapisywane zarówno transakcje płatności, jak i wypłaty, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, prowizjach, marżach oraz kosztach usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz warunki, na jakich koszty te mogą ulec zmianie;
- 10a) numer rachunku płatniczego do spłaty *kredytu*, jeżeli umowa przewiduje samodzielną spłatę rat *kredytu* przez konsumenta (bez SKD);
- 11) roczną stopę oprocentowania zadłużenia przeterminowanego, warunki jej zmiany oraz ewentualne inne opłaty z tytułu zaległości w spłacie *kredytu*;

ZAKRES OBOWIĄZKU INFORMACYJNEGO W USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM „ZABEZPIECZONEGO” SANKCJĄ KREDYTU DARMOWEGO

- 12) skutki braku płatności (bez SKD)**
- 13) informację o konieczności poniesienia opłat notarialnych, o ile wystąpią (bez SKD);**
- 14) sposób zabezpieczenia i ubezpieczenia spłaty *kredytu*, jeżeli umowa je przewiduje;**
- 15) termin, sposób i skutki odstąpienia konsumenta od umowy, obowiązek zwrotu przez konsumenta udostępnionego przez kredytodawcę *kredytu* oraz odsetek zgodnie z rozdziałem 5, a także kwotę odsetek należnych w stosunku dziennym;**
- 16) prawo konsumenta do spłaty *kredytu* przed terminem oraz procedurę spłaty *kredytu* przed terminem;**
- 17) informację o prawie kredytodawcy do otrzymania prowizji za spłatę *kredytu* przed terminem i o sposobie jej ustalania, o ile takie prawo zastrzeżono w umowie;**
- 18) informację o prawie, o którym mowa w art. 59 ust. 1 (bez SKD);**
- 19) warunki rozwiązania umowy (bez SKD)**
- 20) informację o możliwości korzystania z pozasądowego rozstrzygania sporów oraz zasadach dostępu do tej procedury, jeżeli takie prawo przysługuje konsumentowi (bez SKD);**
- 21) wskazanie organu nadzoru właściwego w sprawach ochrony konsumentów (bez SKD).**

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

ZAKRES OBOWIĄZKU INFORMACYJNEGO W USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM „ZABEZPIECZONEGO” SANKCJĄ KREDYTU DARMOWEGO

- Umowa o kredyt wiązany lub w formie odroczonej płatności – art. 31 ukk

1. Umowa o *kredyt* wiązany lub w formie odroczonej płatności, oprócz danych określonych w art. 30, powinna zawierać również:

- 1) opis towaru lub usługi;
- 2) cenę nabycia towaru lub usługi.

- Umowa o kredyt w rachunku - art. 32 ukk

Umowa o *kredyt* konsumencki w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym podlegający spłacie na żądanie lub w terminie do trzech miesięcy powinna zawierać co najmniej:

- 1) dane określone w art. 30 ust. 1 pkt 1-3, 5, 6 i 15;
- 2) limit *kredytu*;
- 3) całkowity koszt *kredytu*;
- 4) informację o możliwości żądania w dowolnym momencie spłaty pełnej kwoty *kredytu* przez konsumenta;
- 5) informację o opłatach stosowanych od chwili zawarcia umowy oraz warunkach ich zmiany.

- Umowa restrukturyzacyjna - art. 33 ukk

Umowa o *kredyt* konsumencki przewidująca odroczenie płatności lub zmianę sposobu spłaty w przypadku gdy konsument jest w zwłoce w związku ze spłatą zadłużenia wynikającego z umowy o *kredyt*, powinna zawierać co najmniej:

- 1) dane określone w art. 30 ust. 1 pkt 1-8, 11, 16 i 17;
- 2) opis towaru lub usługi;
- 3) cenę nabycia towaru lub usługi.

Sankcję kredytu darmowego przewidziano także wobec nie zawarcia w umowie wymaganych ustawą elementów w odniesieniu do poddanych szczególnemu reżimowi rodzajów umów o kredyt konsumencki.

W przypadku umów o kredyt wiązany lub w formie odroczonej płatności, konieczne jest wskazanie w umowie opisu oraz ceny nabywanego towaru lub usługi (art. 31 ust. 1 KredytKonsU) - informacje te mogą wpływać na zakres zobowiązań konsumenta, a więc sankcja kredytu darmowego stanowiłaby środek proporcjonalny (zob. też wyr. TS z 9.9.2021 r., w sprawach połączonych C-33/20, C-155/20 i C-187/20, *Volkswagen Bank*, EU:C:2021:736, pkt 69–73).

Artykuł 31 ust. 2 ukk rozszerza zastosowanie przepisów dyrektywy 2008/48/WE na umowy służące nabyciu określonego prawa, w odniesieniu do nich należy jednak oceniać sankcję kredytu darmowego w świetle kryteriów z art. 23 dyrektywy 2008/48/WE

Sankcja kredytu darmowego wydaje się co do zasady proporcjonalna w razie naruszenia art. 32 KredytKonsU, który **dotyczy umów o kredyt w rachunku bieżącym**. Oprócz niektórych informacji wymaganych zgodnie z art. 30 ust. 1 ukk, ustawa wymaga bowiem przedstawienia informacji o **limicie kredytu, całkowitym koszcie kredytu, o możliwości żądania w dowolnym momencie spłaty pełnej kwoty kredytu przez konsumenta oraz o opłatach stosowanych od chwili zawarcia umowy oraz warunkach ich zmiany, które to informacje wpływają na zakres zobowiązania konsumenta**.

SKD wydaje się także proporcjonalna w przypadku umów kredytu przewidujących restrukturyzację zadłużenia – art. 33 ukk ogranicza katalog elementów, które obowiązkowo muszą znaleźć się w treści umowy o kredyt konsumencki do niektórych elementów, które były już przedmiotem oceny.

W odniesieniu do **obowiązków informacyjnych** – wobec ogólnego sposobu sformułowania komentowanej regulacji – sankcję kredytu darmowego będą mogły pociągnąć za sobą **wszystkie postaci braku wywiązania się z tego wymagania: zarówno brak jego spełnienia, jak i spełnienie niewłaściwe** (por. także wyr. SA w Białymstoku z 28.6.2019 r., I ACa 281/19, Legalis) - wada informacji dotyczy jej warstwy merytorycznej (brak przekazania wszystkich wymaganych informacji), jak i formalnej (przedstawienie informacji z naruszeniem ustawowego wymogu posłużenia się formularzem informacyjnym, sformułowanie jej w sposób niezrozumiały dla typowego adresata itd.).

W przypadku obowiązku informacyjnego naruszenie może polegać na podaniu konsumentowi nieprawdziwych lub niepełnych wiadomości.

- Sankcji kredytu darmowego podlega zamieszczenie w dokumencie umowy błędnie wyliczonej całkowitej kwoty do zapłaty przez konsumenta (art. 45 ust. 1 w zw. z art. 30 ust. 1 pkt 7 ukk)
- **Sankcji kredytu darmowego podlega także zamieszczenie w dokumencie umowy informacji niejednoznacznych lub niezrozumiałych** (zob. art. 29 ust. 3 w zw. z art. 30–33; podobnie wyrok SO w Kielcach z 1.02.2023 r., II Ca 1858/22, LEX nr 3511122). Mimo braku bezpośredniego odesłania do art. 29 ust. 3 – nienależyte wykonanie obowiązku informacyjnego przez kredytodawcę (wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 17.08.2022 r., XVI C 2870/21, LEX nr 3406265; wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 27.12.2022 r., II C 3085/22, LEX nr 3505069).Np. W umowie (dokumencie umowy) kredytu konsumenckiego wymieniono **niezrozumiałe założenia dotyczące obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania** (art. 30 ust. 1 pkt 7 ukk).
- **Sankcja ma zastosowanie gdy dokument umowy był nieczytelny, np. ze względu na małą czcionkę lub jej kolor zlewający się z tłem** (por. wyrok SA w Warszawie z 1.07.2019 r., V ACa 118/18, LEX nr 2706625) – jakby informacji w ogóle nie zamieszczono w dokumencie.

- **oczywiste omyłki pisarskie w treści dokumentu umowy nie mogą być uznane za naruszenie obowiązków informacyjnych** (np. gdy występuje omyłka literowa („literówka”) w nazwie kredytodawcy, pośrednika kredytowego (art. 30 ust. 1 pkt 1) i nie powinny stanowić wystarczającej podstawy do zastosowania sankcji kredytu darmowego (**proporcjonalność i istotność naruszenia**)).
- błędy dotyczące liczb zamieszczonych w dokumencie umowy (np. rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania, całkowitej kwoty do zapłaty przez konsumenta, wysokości prowizji) nie powinny być traktowane jako oczywiste omyłki pisarskie, choćby wynikały z nieprzewidzianej niesprawności systemu informatycznego kredytodawcy (np. w dokumencie umowy błędnie podano całkowitą kwotę kredytu, wliczając do niej kredytowane koszty (zob. art. 5 pkt 7). Naruszenie takie pozwala na uruchomienie sankcji kredytu darmowego (art. 45 ust. 1 w zw. z art. 30 ust. 1 pkt 4).
- „Sankcją kredytu darmowego **powinny być objęte takie sytuacje, w których pojawia się element nieuczciwego (nierzetelnego) postępowania wobec konsumenta, natomiast w innych sytuacjach np. w przypadkach, w których nastąpiło tylko pozorne, ściśle formalne naruszenie przepisów ustawy, a także w razie pomyłek «technicznych»** (tzw. literówek, które mogły zniekształcić nazwę czy adres kredytodawcy), jak również do **oczywistych pomyłek o charakterze czysto rachunkowym, a nawet do błędów w obliczeniach kosztów kredytu powstałych nieintencjonalnie**, lecz skutek niesprawności urządzenia liczącego nie powinna być stosowana” (wyrok SR w Tomaszowie Lubelskim z 22.09.2016 r., I C 430/16, LEX nr 2304416):

OBOWIĄZKI INFORMACYJNE W ZAKRESIE UMOWY O KREDYT KONSUMENCKI OBJĘTEJ CZĘŚCIOWĄ OCHRONĄ ZABEZPIECZONE SKD

- W przypadku sankcji kredytu darmowego, z jednym wyjątkiem, **nie ma znaczenia zakres lub istotność naruszenia ani jego wpływ na interesy konsumenta** - wykładnia językowa art. 45 ukk. **„Istotną zaletą sankcji kredytu darmowego z punktu widzenia ochrony interesów konsumenta jest występowanie sankcji bez względu na stopień naruszenia wymogów informacyjnych”** (*Uzasadnienie...*, VI kadencja, druk sejm. nr 3596, s. 43).
- propozycja złagodzenia surowości SKD - **stosowanie tej sankcji zależy od tego, czy konsument uzyskał wszystkie informacje potrzebne do podjęcia racjonalnej i świadomej decyzji dotyczącej zawarcia danej umowy o kredyt konsumencki** (por. M. Bednarek, *Sankcja...*, M. Grochowski, *Wymogi...*)
- **zabieg racjonalizacji (proporcjonalizacji) sankcji kredytu darmowego w orzecznictwie** (. odmowa uruchomienia tej sankcji w przypadku nadmiernego formalizmu zgłaszanych zarzutów albo uchybień kredytodawcy o niewielkiej wadze, np. nieznacznego zaniżenia wysokości rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (zob. np. wyrok SR w Tomaszowie Lubelskim z 22.09.2016 r., I C 430/16, LEX nr 2304416; wyrok SO w Płocku z 5.11.2018 r., I C 1673/17, LEX nr 2603433; wyrok SA w Warszawie z 1.07.2019 r., V ACa 118/18, LEX nr 2706625; wyrok SR w Słupcy z 27.06.2022 r., I C 146/22, LEX nr 3561755; wyrok SO w Toruniu z 13.07.2022 r., VIII Ca 287/22, LEX nr 3418623). **Korzysta się również z konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego. Sankcji kredytu darmowego nie unormowano na zasadzie ryzyka lub odpowiedzialności absolutnej** - kredytodawca odpowiada za naruszenie umyślne lub niedochowanie należytej staranności przy wykonywaniu swoich obowiązków (zob. art. 355 § 1 k.c.; podobnie wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 17.08.2022 r., XVI C 2870/21, LEX nr 3406265)

Ciężar dowodu, że kredytodawca naruszył określony obowiązek wymieniony w art. 45 ust. 1 u.k.k., spoczywa na konsumentce (art. 6 k.c.) - np. wyrok SO w Łodzi z 4.08.2020 r., III Ca 2729/19, LEX nr 3163403; wyrok SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 9.06.2022 r., I C 1695/21, LEX nr 3413034; wyrok SR w Człuchowie z 27.04.2023 r., I C 79/23, LEX nr 3564533.

W polskim orzecznictwie sądowym sankcję kredytu darmowego najczęściej stosuje się w następujących przypadkach:

1) nieprawidłowa informacja o całkowitej kwocie kredytu przez wliczenie do niej kredytowanych kosztów albo całkowitym koszcie kredytu przez pominięcie kosztów wymaganych usług dodatkowych (zob. np. wyrok SO w Łodzi z 20.05.2021 r., III Ca 339/20 , LEX nr 3307266; wyrok SR w Gdyni z 29.10.2021 r., I I C 835/2021 , LEX nr 3441084; wyrok SR w Gdyni z 28.12.2021 r., I I C 1072/21 , LEX nr 3441093; wyrok SR w Gdyni z 30.12.2021 r., I C 222/21 , LEX nr 3458092; wyrok SO w Warszawie z 3.01.2023 r., V Ca 443/22 , LEX nr 3484058; wyrok SA w Poznaniu z 27.04.2023 r., I ACa 368/22 , LEX nr 3565303; por. jednak wyrok SR w Golubiu-Dobrzyniu z 14.04.2022 r., I C 274/21 , LEX nr 3435916; wyrok SO w Toruniu z 13.07.2022 r., VIII Ca 287/22 , LEX nr 3418623; wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 17.08.2022 r., XVI C 2870/21 , LEX nr 3406265; wyrok SO w Kielcach z 14.03.2023 r., II Ca 98/23 , LEX nr 3550247);

2) niepełne wiadomości dotyczące warunków przedterminowej spłaty kredytu (zob. np. wyrok SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 18.12.2014 r., I C 2103/14 , LEX nr 1923678; wyrok SR dla Warszawy-Woli w Warszawie z 29.01.2015 r., I C 2431/14 , LEX nr 1934735; wyrok SO w Lublinie z 7.10.2015 r., II Ca 437/15 , LEX nr 1843353; wyrok SR dla Warszawy-Woli w Warszawie z 11.02.2016 r., I C 3253/14 , LEX nr 2077319; wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 1.02.2022 r., I C 2961/21 , LEX nr 3341545);

3) pominięcie całości lub części wymaganych informacji dotyczących prawa konsumenta do odstąpienia od umowy (zob. wyrok SR w Bartoszycach z 4.11.2021 r., I C 983/20 , LEX nr 3280686);

4) błędne informacje co do oprocentowania kredytowanych kosztów (zob. wyrok SR w Gdyni z 6.07.2022 r., I C 64/2022 , LEX nr 3580501; wyrok SO w Warszawie z 24.11.2022 r., XXVII Ca 2106/22 , LEX nr 3518919; wyrok SO w Sieradzu z 11.01.2023 r., I Ca 478/22 , LEX nr 3550701; wyrok SO w Sieradzu z 3.02.2023 r., I Ca 601/22 , LEX nr 3550176; wyrok SO w Kielcach z 1.02.2023 r., II Ca 1858/22 , LEX nr 3511122; zob. także komentarz do art. 5, tezy 293–295);

5) nieprawidłowe określenie warunków zmiany opłat lub prowizji (zob. wyrok SO w Warszawie z 24.11.2022 r., XXVII Ca 2106/22 , LEX nr 3518919; wyrok SR dla m.st. Warszawy z 5.12.2022 r., I C 2013/21 , LEX nr 3566230; wyrok SO w Warszawie z 31.03.2023 r., V Ca 3217/22 , LEX nr 3553822; wyrok SO w Warszawie z 23.05.2023 r., V Ca 1299/22 , LEX nr 3583653).

Artykuł 45 ukk nie odnosi się do tego, na kim ciąży ciężar udowodnienia, że doszło do naruszenia obowiązków informacyjnych wymienionych w art. 45 ust. 1

Kwestii tej nie podejmuje wprost także **dyrektywa 2008/48/WE, która wybór sankcji – a więc i sposób jej realizacji – pozostawia w gestii państw członkowskich, jednak z tym zastrzeżeniem, że sankcja musi być skuteczna (motyw 47 dyrektywy 2008/48/WE).**

Wobec braku szczególnego unormowania przyjmuje się, że sankcja kredytu darmowego poddana jest ogólnej regule w przedmiocie rozkładu ciężaru dowodu, określonej w art. 6 KC, zgodnie z którą ciężar dowodu spoczywa na tym, kto z danego faktu wywodzi skutki prawne.

W konsekwencji, konsument miałby udowodnić, że doszło do naruszenia, o którym mowa w art. 45 ust. 1 ukk (wyr. SO w Lublinie z 25.3.2015 r., II Ca 35/15, Legalis; wyr. SR w Bytomiu z 3.12.2015 r., I C 670/14, Legalis; wyr. SO w Łodzi z 4.8.2020 r., III Ca 2729/19, Legalis; wyr. SR w Golubiu-Dobrzyniu z 14.4.2022 r., I C 274/21, Legalis; wyr. SR w Człuchowie z 27.4.2023 r., I C 79/23, Legalis) – nie ma odwróconego ciężaru dowodowego w zakresie wypełniania obowiązków informacyjnych;

TSUE wielokrotnie orzekał, że ciężar dowodu co do zrealizowania obowiązków wymaganych prawem unijnym spoczywa na przedsiębiorcy (np. co do dowodu należytego przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej konsumenta i zrealizowania przedkontraktowych obowiązków informacyjnych (wyr. TS z 18.12.2014 r., C-449/13, *CA Consumer Finance SA*, EU:C:2014:2464, pkt 27–28 lub co do wykonania obowiązków przedumownych i umownych związanych w szczególności z wymogiem transparentności postanowień umownych zgodnie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG – wyr. TS z 10.6.2021 r., w sprawach połączonych od C-776/19 do C-782/19, *BNP Paribas Personal Finance SA*, EU:C:2021:470, pkt 86–89).

Rzecznik
Finansowy

www.rf.gov.pl

„URUCHOMIENIE SANKCJI KREDYTU DARMOWEGO” I JEJ SKUTKI

Oświadczenie konsumenta o skorzystaniu z SKD

powiązanie sankcji kredytu darmowego z pisemnym oświadczeniem konsumenta, przy czym treść ani jakiejkolwiek inne właściwości tego oświadczenia nie zostały zdefiniowane.

Chodzi o oświadczenie, w którym konsument **zawiadamia (informuje) przedsiębiorcę o skorzystaniu z uprawnienia, jakim jest możliwość skorzystania z kredytu darmowego.**

Oświadczenie to może zostać złożone w każdym momencie z zachowaniem terminu wskazanego w art. 45 ust. 5 ukk.

Do jego złożenia może dojść także w postępowaniu cywilnym, gdy oświadczenie to staje się środkiem obrony konsumenta przed roszczeniem kredytodawcy o zapłatę kosztów kredytu (SA w Warszawie w wyr. z 1.7.2019 r., V ACa 118/18, Legalis oraz SA w Gdańsku w wyr. z 8.10.2021 r., I ACa 59/21, Legalis).

Relacja oświadczenia konsumenta i SKD – skutki SKD z mocy prawa czy też dopiero w wyniku żądania konsumenta – które, w takim wypadku, konstytuowałoby stan darmowości kredytu. **Użyte przez ustawodawcę sformułowanie o oświadczeniu konsumenta, po którego złożeniu może on zwrócić przedsiębiorcy kredyt w wysokości nominalnej, może zostać odczytane na trzy sposoby:**

- 1) SKD jest oparta na prawie kształtującym konsumenta, wykonywanym przez złożenie oświadczenia konsumenta
- 2) oświadczenie konsumenta (zachowując charakter konstytutywny) pozostaje jedynie warunkiem spłaty kredytu bez kosztów zastrzeżonych w umowie – a więc skorzystania z możliwości, która powstała z mocy prawa z chwilą naruszenia przez kredytodawcę wymagań informacyjnych lub formalnych.
- 3) oświadczenie konsumenta ma znaczenie czysto deklaratoryjne, stanowiąc jedynie oświadczenie wiedzy kierowane do kredytodawcy, w którym konsument informuje go o powstaniu przesłanek sankcji i zamiarze spłaty zobowiązania w zredukowanym rozmiarze.

SKD może zostać uruchomiona przez złożenie przez konsumenta oświadczenia woli przed upływem terminu prekluzyjnego.

W doktrynie prawa cywilnego spory budzi zagadnienie, czy sankcja kredytu darmowego na podstawie art. 45 ust. 1 powstaje z mocy prawa (*ex lege*), czy wskutek wykonania uprawnienia prawokształtującego przez konsumenta.

Sankcja kredytu darmowego powstaje z mocy prawa i powinna zostać wzięta przez sąd pod uwagę z urzędu (w praktyce przede wszystkim w razie wytoczenia przez kredytodawcę powództwa o zapłatę kosztów kredytu) – efektywność sankcji wobec braku wiedzy konsumenta.

Oświadczenie złożone przez konsumenta miałoby w przeważającej mierze **charakter porządkowy**, dokumentując zamiar skorzystania z tego prawa – i **wyrażając tym samym preferencję konsumenta co do sposobu ochrony jego interesów ekonomicznych** (która powinna stanowić punkt odniesienia zarówno dla sądu, jak i dla kredytodawcy)

Stanowisko to podzielono także w Uzasadnieniu projektu KredytKonsU, Sejm RP VI kadencji, Druk sejmowy Nr 3596, s. 44).

„W założeniach do projektu ustawy wskazano na informacyjny charakter oświadczenia konsumenta o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego. Przyjęcie, iż oświadczenie konsumenta o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego ma charakter wyłącznie informacyjny, dla kredytodawcy oznacza, iż konsument może skorzystać z sankcji także po wygaśnięciu stosunku zobowiązaniowego. Uprawnienie do spłaty samego kapitału bez odsetek i pozostałych kosztów przysługuje więc konsumentowi *ex lege*” (Uzasadnienie..., VI kadencja, druk sejm. nr 3596, s. 44).

Kredytodawca składa przeciwko konsumentowi pozew do sądu o zapłatę odsetek kapitałowych od kredytu konsumenckiego. W toku procesu sąd uzyskuje informację, że zachodzą podstawy do zastosowania sankcji kredytu darmowego na podstawie art. 45 ust. 1 ukk. Jeżeli sankcja ta działa z mocy prawa, sąd powinien ją uwzględnić z urzędu i oddalić powództwo kredytodawcy, nie czekając na inicjatywę konsumenta.

-Sankcja kredytu darmowego jest zawsze korzystna dla konsumenta, nie ma racjonalnego powodu, aby uzależniać jej uruchomienie od inicjatywy konsumenta

- Uprawnienie konsumenta z art. 45 ust. 5 ukk można interpretować jako roszczenie o zwrot uiszczonych przez konsumenta na rzecz kredytodawcy odsetek i innych kosztów związanych z kredytem konsumenckim.

W orzecznictwie sądowym zdecydowanie dominuje pogląd, że sankcja kredytu darmowego znajduje zastosowanie po wykonaniu uprawnienia prawokształtującego przez konsumenta (zob. np. wyrok SO w Słupsku z 9.07.2014 r., I C 343/13, LEX nr 1846992; wyrok SR w Tomaszowie Lubelskim z 22.09.2016 r., I C 430/16, LEX nr 2304416; wyrok SA w Warszawie z 1.07.2019 r., V ACa 118/18, LEX nr 2706625; wyrok SO w Łodzi z 19.07.2019 r., III Ca 642/19, LEX nr 2747278; wyrok SO w Łodzi z 15.10.2020 r., III Ca 1867/19, LEX nr 3283082; wyrok SO w Łodzi z 13.05.2021 r., III Ca 1582/20, LEX nr 3321660; wyrok SO w Poznaniu z 29.12.2021 r., II Ca 1067/21, LEX nr 3337160; wyrok SR dla Warszawy-Woli w Warszawie z 28.06.2022 r., I C 516/22, LEX nr 3431732; wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 17.08.2022 r., XVI C 2870/21, LEX nr 3406265; wyrok SO w Zielonej Górze z 16.09.2022 r., VI Ca 450/22, LEX nr 3435801; wyrok SO w Sieradzu z 11.01.2023 r., I Ca 478/22, LEX nr 3550701; wyrok SR w Człuchowie z 25.01.2023 r., I C 492/22, LEX nr 3537245; wyrok SO w Kielcach z 1.02.2023 r., II Ca 1858/22, LEX nr 3511122; wyrok SO w Sieradzu z 3.02.2023 r., I Ca 601/22, LEX nr 3550176; wyrok SR w Giżycku z 7.03.2023 r., I C 580/22, LEX nr 3516149).

W dotychczasowej praktyce polskich sądów korzystanie z sankcji kredytu darmowego zawsze było poprzedzone złożeniem stosownego oświadczenia przez konsumenta (ewentualnie jego pełnomocnika).

W uzasadnieniu kilku orzeczeń, **wyrażono pogląd przeciwny, opowiadając się** -- za działaniem sankcji kredytu darmowego z mocy prawa (zob. wyrok SO w Olsztynie z 23.05.2018 r., IX Ca 1347/17, LEX nr 2501393; wyrok SO w Olsztynie z 21.06.2018 r., IX Ca 666/18, LEX nr 2525485; wyrok SO w Olsztynie z 7.11.2018 r., IX Ca 1410/18, LEX nr 2593641).

Jeżeli skutecznie zawarto umowę o kredyt konsumencki, uprawnienie prawokształtujące, które wynika z art. 45 ust. 1ukk, powstaje z chwilą, gdy kredytodawca naruszył obowiązek objęty sankcją kredytu darmowego.

Wykonanie uprawnienia prawokształtującego, o którym mowa w art. 45 ust. 1 ukk, następuje w drodze złożenia przez konsumenta oświadczenia woli o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego. Konsument dokonuje wtedy jednostronnej czynności prawnej w stosunku do kredytodawcy. Czynność ma charakter materialnoprawny, a nie procesowy.

Oświadczenie konsumenta powinno być złożone w formie pisemnej *ad probationem* (art. 45 ust. 1 u.k.k. w zw. z art. 73 § 1 k.c.). Jeżeli nie zachowano takiej formy, czynność konsumenta jest skuteczna i powstaje wtedy sankcja kredytu darmowego

Ciężar dowodu, że skutecznie wykonano omawiane uprawnienie, spoczywa na konsumencie (art. 6 k.c.). Musi on wykazać, że doręczył swoje oświadczenie w stosunku do kredytodawcy albo osoby przezeń upoważnionej.

Z orzecnictwa zob. np. wyrok SR w Człuchowie z 25.01.2023 r., I C 492/22, LEX nr 3537245; wyrok SR w Giżycku z 7.03.2023 r., I C 580/22, LEX nr 3516149.

Konsekwencje (skutki) sankcji kredytu darmowego

Wykonanie przez konsumenta uprawnienia określonego w art. 45 ust. 1 ukk **powoduje zmianę treści stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu konsumenckiego. Następuje ona z mocy ustawy z chwilą doręczenia kredytodawcy oświadczenia woli konsumenta** (art. 61 § 1 k.c.).

(ustawowa konwersja umowy kredytu konsumenckiego z odpłatnej w nieodpłatną) (

Sankcja kredytu darmowego – w wyniku czynności dokonanej przez konsumenta – działa potencjalnie w trzech kierunkach:

- 1) wygasają roszczenia kredytodawcy wobec konsumenta o zapłatę odsetek i innych kosztów z tytułu kredytu konsumenckiego** (należności objęte sankcją kredytu darmowego), np. konsument złożył oświadczenie w sprawie sankcji kredytu darmowego. Od tej chwili przestaje być zobowiązany do zapłaty odsetek kapitałowych oraz innych kosztów należnych kredytodawcy na podstawie zawartej umowy o kredyt konsumencki.
- 2) jeżeli konsument takie odsetki lub koszty uprzednio zapłacił na rzecz kredytodawcy – konsument ma roszczenie w stosunku do kredytodawcy o zwrot uiszczonych kwot (np., konsument zapłacił kredytodawcy odsetki kapitałowe, opłaty oraz prowizje na podstawie umowy kredytu konsumenckiego, skorzystał z sankcji kredytu darmowego - kredytodawca jest zobowiązany do zwrotu konsumentowi tych odsetek, opłat oraz prowizji).**
- 3) stosownie do okoliczności oraz specyfiki występującego naruszenia – mogą ulec warunki, na jakich konsument jest zobowiązany do zwrotu kapitału kredytu na rzecz kredytodawcy

Jeżeli konsument wykona omawiane uprawnienie, nie ma przeszkód, aby – w sposób następczy – w drodze umowy strony zmieniły skutki prawne wynikające z sankcji kredytu darmowego i przyznały kredytodawcy roszczenia o zapłatę określonych odsetek kapitałowych lub innych należności ubocznych z tytułu kredytu konsumenckiego (art. 353¹ k.c.).

Spłata kapitału kredytu

Sankcja kredytu darmowego nie powoduje wygaśnięcia obowiązku konsumenta dotyczącego zwrotu kapitału wykorzystanego kredytu na rzecz kredytodawcy. Konsument – co do zasady – zwraca taki kapitał w terminie i w sposób określony w umowie o kredyt konsumencki (art. 45 ust. 1 ukk).

Np. W umowie pożyczki postanowiono, że konsument jest zobowiązany do zwrotu pożyczki w czterech ratach, płatnych wraz z naliczonymi odsetkami w ostatnim dniu kwartału kalendarzowego. Konsument wykonał skutecznie uprawnienie dotyczące sankcji kredytu darmowego. Powinien zwrócić kapitał pożyczki, bez odsetek, w czterech ratach spłacanych w uzgodnionych terminach.

Zwrot kredytu przez konsumenta

Obie wskazane jednostki redakcyjne art. 45 ukk odnoszą się do sytuacji, w których sposób spłaty kredytu **nie został określony w umowie** – wówczas, **gdy nie określono w niej zasad i terminu spłaty (ust. 2) lub wyłącznie terminu (ust. 3)**.

Regulacje te mają z istoty rzeczy charakter dyspozytywny – wskazują rozwiązanie na wypadek, gdyby sposób zwrotu kredytu nie został uregulowany przez same strony.

W odniesieniu do **terminu spłaty** dyspozytywne rozwiązanie wprowadzone przez ustawodawcę zostało rozdzielone pomiędzy ust. 2 (**wskazujący konieczność zapłaty rat co miesiąc od dnia zawarcia umowy**) i ust. 3 (**określający długość okresu spłaty**).

Regulacja ta pełni przede wszystkim **rolę porządkującą**, pozwala przez zróżnicowanie długości terminu spłat w zależności od wartości kredytu (a tym samym kwoty koniecznej do spłacenia) – **na uelastycznienie poziomu obciążeń konsumenta**.

Termin prekluzyjny

W ust. 5 art. 45 ukk możliwość skorzystania z sankcji kredytu darmowego została ograniczona **rocznym terminem prekluzyjnym biegnącym od dnia wykonania umowy**. Po jego upływie **kształtujące uprawnienie konsumenta gaśnie** (choć zarazem zachowuje on, rzecz jasna, możliwość powoływania się na naruszenie przez kredytodawcę wymagań wskazanych w art. 29–33 ukk).

Granica czasowa dla dochodzenia przez konsumenta roszczenia o zwrot spełnionego świadczenia (w zakresie kosztów kredytu), gdy dochodzi on uprawnień wynikających z sankcji kredytu darmowego po wykonaniu umowy.

Wykonanie sankcji kredytu darmowego – wykonanie uprawnienia prawokształtującego przez konsumenta – termin zawity na wykonanie uprawnienia – po jego upływie wygasa uprawnienie konsumenta do skorzystania z sankcji kredytu darmowego.

Przez **wykonanie umowy należy rozumieć stan, w którym obie strony wykonały wszystkie obowiązki ciążące na nich na mocy umowy o kredyt konsumencki, co najczęściej będzie równoznaczne z całkowitą spłatą kredytu przez konsumenta** [ujęcie to dominuje; zob. wyr. SA w Warszawie z 1.7.2019 r., V ACa 118/18, Legalis; wyr. SA w Gdańsku z 8.10.2021 r., I ACa 59/21, Legalis; wyr. SO Warszawa-Praga w Warszawie z 27.1.2023 r., IV Ca 274/22, Legalis; wyr. SO w Kielcach z 14.3.2023 r., II Ca 98/23, Legalis; wyr. SA w Poznaniu z 27.4.2023 r., I ACa 368/22, Legalis; wyr. SO w Warszawie z 20.12.2023 r., V Ca 3184/23, Legalis i w doktrynie G. Kott, w: *M. Chruściak, M. Kłoda, A. Kopeć, G. Kott, T. Ostrowski, M. Szakun*, Ustawa o kredycie konsumenckim, art. 45, Nb 19; A. Łukaszewski, w: Ustawa o kredycie konsumenckim (red. *M. Stanisławska*), s. 122; *T. Czech*, Kredyt konsumencki, s. 696; odmiennie np. w wyr. SO w Poznaniu z 13.6.2018 r., XIV C 1375/17, Legalis, gdzie przyjęto, że **dzień wykonania umowy to dzień wykonania umowy przez pożyczkodawcę, czyli dzień przekazania kwoty pożyczki**].

Jeżeli konsument wykona umowę, a następnie złoży w ciągu roku oświadczenie o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego, wówczas jest on zwolniony z wszystkich poniesionych już kosztów (wykonanie umowy zakłada wywiązanie się z wszystkich obowiązków), a po stronie kredytodawcy powstaje obowiązek zwrotu kosztów kredytu (za wyjątkiem kosztów ustanowienia zabezpieczeń kredytu). Oświadczenie, o jakim mowa w art. 45 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim można złożyć także w toku procesu sądowego, np. gdy kredytodawca wytoczył powództwo przeciwko konsumentowi o zapłatę kwot wynikających z umowy o kredyt konsumencki (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 8 października 2021 r., I ACa 59/21, LEX nr 3322549

Ustawodawca uregulował przy tym **skutki braku określenia w umowie o kredyt konsumencki sposobu i terminu spłaty kredytu**. Zgodnie z przepisem art. 45 ust. 2 u.k.k., jeżeli kredytodawca w umowie nie określił zasad i terminów spłaty kredytu, konsument zwraca kredyt w równych ratach, płatnych co miesiąc, od dnia zawarcia umowy. Przepis art. 45 ust. 3 u.k.k. stanowi natomiast, że jeżeli umowa o kredyt konsumencki nie przewiduje terminu spłaty kredytu, konsument zwraca kredyt w terminie:

- 1) pięciu lat – w przypadku kredytów konsumenckich do wysokości 80 000 zł;
- 2) dziesięciu lat – w przypadku kredytów konsumenckich powyżej 80 000 zł.

Przepis art. 45 ust. 3 u.k.k. znajduje więc zastosowanie również w przypadku, o którym mowa w przepisie art. 45 ust. 2 u.k.k. Kwota comiesięcznych rat stanowi wówczas iloraz kwoty udzielonego kredytu (bez odsetek i innych kosztów) oraz liczby miesięcy – 60 (w przypadku kredytów do wysokości 80 000 zł) i 120 (w przypadku kredytów w wysokości powyżej 80 000 zł).

Rzecznik
Finansowy

www.rf.gov.pl

**DZIĘKUJĘ
ZA UWAGĘ**

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

PYTANIA I ODPOWIEDZI

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

**DZIĘKUJEMY PAŃSTWU ZA
UDZIAŁ W NASZYM SPOTKANIU**

www.rf.gov.pl

biuro@rf.gov.pl

facebook.com/RzecznikFinansowy